

במוצאי שנת השמטה

(המשטר החברתי התורתי – מול הקפיטליזם והסוציאליזם)

א. לפי מעותם של שטחי חיים אלה, ניתנים הם לשינוי פתקופה לחקופה, ותורת ה' תורת נצח היא, ונמנעה במתכוין מלקבוע תחומים בודדים ומגודרים.

ב. לא רצתה תורה לכופ את העם למונח בחייו החילוניים על פי משטר מסויים, והשאירה את הבחירה לרצונו החפשי בשטחים אלה.

אך לעומת זאת, נתנה תורה מצוות, שהן בבחינת עקרונות ויסודות, אשר יכולות לתאם לכל משטר בכל זמן ובכל צורת חיים, והאלימות למנוע את השליילי שבכל משטר אפשרי. לדוגמא, נעסוק במכלול של ארבע מצוות כוללות, ומתו-כן נראה כמה תופש העניקה תורה לעם לבחור לו את המשטר הכלכלי הרצוי לו, תוך הגבלות יסוד שמטרתן כביל, ואלו הן: א) מצות חלו-קת הארץ. ב) מצות מתנות כהנים לזים (שלא נטלו חלק בירושת הארץ) ועניים. ג) מצות תמיכה במי שמטה ידו ואיטור רבית. ד) מצוות שמיטה ויובל.

העולם מכיר שהי דיטות יסוד כלכליות, קפי-טליסטיות וסוציאליסטיות, והנה הגדרותיהן המ-דויקות: „קפיטליזם, רכושנות, משטר כלכלי המבוסס על הקנין הפרטי ועל היומה הוועשית בחיי הכלכלה, אמצעי היצור וחלוקת התוצרת נמצאים ברשות בעלים פרטיים המשתמשים בהם לשם צבירת רחיים. הקפיטליזם בהתפתחותו מביא להאליך של רכז ההון בידי מעטים מוח, וליצירת מוזה עצום של פרעלים שכירים מוזה. הסוציאליזם, תנועה מדינית וחברתית, השואפת למשטר חברתי שלא יתא בו נצול, בו יחוללו הבדלי המצמדות והזכויות המיוחדות של קבו-צות שונות, בו יהיו כל הנכסים, המשק, האו-צרות והתמרים וכל אמצעי היצור לקנין משו-תף של החברה, וכל פירות העבודה יתחלקו

ישנם כאלה, וביניהם גם שלומי אמוני ישראל, הנוטים לחשוב שאין תורת קדשנו יכולה כב-יכול, לענות על שאלות חדישות, המתעוררות בסברה מחדרנית. בעיה חרתית כלכליות ומי-דיניות, שכשילו אין בתורה ה' פתרון לכעיות אלה חזמיתן.

בטענה זאת יש חצי אמת, ואעפ"כ, לא היה ושאי אדם לקום ולטעון טענות כאלה, אלא אם-כן מלאא כריסו בש"ס וטוטקים. כי האמת הששמה היא, שרבות מן הבעיות המטרידות חברה מחדרנית, ניתן למצוא להן פתרון הלכתי סביר בכל דור. החושב אחרת, אינו אלא כופר בעיקר. כי הלא אחד מיסודות האמונה הוא בתורה מן השמים, וה' קורא הדרות מוזה צופה ומביט עד סוף כל הדורות, עד לכיבויה החלל, וכל מה שדמיונו אינו יכול עדיין לחאר, היתכן שתורה אשר נתן לנו לא תהא יעילה לחקופה מחדרנית זאת? אין לך כפירה גדולה מזאת.

אעפ"כ אמרנו שיש בטענה זאת חצי אמת. כי יש בתורה שסח מסויים בו הדברים באו במתכוין סחומים ועמומים. בשום פנים אין למי-צוא בתורה משטר מדיני או כלכלי ברור. אטילו פרשת המלך, באה סה סחומה, עד שגרמה ל-סחלוקת רבותינו בתלמוד, אם היא בכלל מצוה או רשות. ואף שנפסקה הלכה בהדלי הראשונים שהיא מצוה, אעפ"כ בהדלי הפרשנים הונו-הדעות, דברו בחויסות נגד המלכות כשיטת" מעשל. ומצוה זאת הלא באה להסדיר את המש-טר המדיני בחבדה שומרת תורה, ומדוע ניתנה בצורה סתומה תמימה? ונשנה הדבר בכמה משטחי חיים ונונפים לחיי חברה ומדינה. ולי-דעתי, זו כחה ונחלחה של תורה שאין בה משטר ברור ומגודר, לא מדיני ולא כלכלי, ושחי סבות לדבר:

2) Mitzvoth of the Field

ויקרא פרק יט, ט-י

ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר, ולקט קצירך לא תלקט. וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזב אתם, אני ה' אלהיכם

שמות פרק כא

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי

והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ויעבדו לעלם

ויקרא, פרק כה, לט-מו

וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד

כשכיר כתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך

ווצא מעמך הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו ואל אחזת אבתיו ישוב

כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד

לא תרדה בו בפרך וראת מאליהיך

דברים טו יב-טו

כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ויעבדך שש שנים ובשנה השביעת תשלחנו חפשי מעמך

וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם

העניק תעניק לו מצאנך ומגורך ומיקרבך אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלהיך על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היזום

דברים פרק טו, א-ב, ז-י

מקץ שבע שנים תעשה שמטה

... וזה דבר השמטה, שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו, לא יגש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שמטה לה

כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצה אשר ה' אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחריך האביון

כי פתח תפתח את ירך לו, והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר: 'קרבה שנת השבע שנת השמטה', ורעה עינך באחריך האביון ולא תתן לו, וקרא עליך אל ה' והיה בך חסא

נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל מעשרך ובכל משלח ירך

ו:יקרא, פרק כה, ח-יג, כט-לא, מז-נה. 12.

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה. והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש, ביום הפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וקדשתם את שנת המשיים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה, יוגל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אהבתו ואיש אל משפחתו תשבו.

3) Hamurabi's Laws

234. כי ישכור מלח בכופר, ספינה בת ששים כור בעבור איש, שני שקלים כסף שכרו יתן.
242. כי ישכור איש [שור] לשנה אחת, הוא לבעליו ארבעה כור בר, כשכר שור עבודה [יתן]. שלושה כור בר כשכר. פר נוהג תם [יתן]
257. כי ישכור איש קוצר, שמונה כור בר לכל שנה יתן לו.
258. כי ישכור איש בוקר, שישה כור בר לכל שנה יתן לו.
275. כי ישכור איש ספינה ארוכה, שכר שלושה שא כסף לכל יום יהיה.
276. כי ישכור איש ספינת משוטים, שנים ומחצית האחת שא של כסף לכל יום יתן בשכרה.
277. כי ישכור איש ספינה של שישים כור, שישית אחת (של שקל) כסף לכל יום יתן בשכרה.

4) Socialist or Capitalist? Collectivist or Individualist?

Anchored in LAW, not WHIM	Responsibility of the Individual – the recipient of the aid
Responsibility between people	Class Stratification Remains
Sustaining the Poor and REHABILITATION	Correction of the Free Market, Not it's Cancellation

5) Language & Metaphor

שמות ב, יא-יג:

ויהי בנמים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו ויגרא בסבלתם ויגרא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו.

ויקרא יט, יז-יח:

לאיתשנא את אחיך בלבבך... ואהבת לרעך כמוך אני ה'.

פילון האלכסנדרוני, כתבים כרך ג (בעריכת סוזן דניאל-נטף, ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ס), ספר המצוות חלק שני, על החוקים לפרטיהם ב, 80, עמ' 39: שוב קרא לבן האומה [=עבד עברי] 'אחי', ובעזרת כינוי זה הוא זורע בנפש הבעלים את מושג הקשר המשפחתי עם הנתון למרותו, כדי שלא יבוז לו כאל נוכרי שאין ברשותו שום שיקוי אהבה, אלא יחוש כלפיו מראש איזו חיבה משפחתית בשל הלכה שהדיבור הקדוש רומז עליו, ולא יתרעם על שהוא עתיד להשתחרר.

דברים יט, יא: וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש נמת.

דברים יז, טו-כ

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא.

דברים יח, א-ב:

לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון. ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו.

דברים א, טז:

ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו.

דברים כה, ב-ג:

כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע. והיה אם בן הפות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר. ארבעים יפנו לא יסוף פן יסוף להפתו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך.

דברים יח, יח:

נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו.

ויקרא יט, טז:

לא תעמד על דם רעד.

דברים טו, ז-ח:

כי יהיה בך אביון מאמד אחיך באמד שעריך בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיו האביון. כי פתח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו.

ילקוט שמעוני, פרשת משפטים, רמז שנ:

"ראה מה כתיב 'לא תאמץ את לבבך מאחיו האביון' – מעני אין כתיב כאן אלא מאחיד, ששניכם שווין".

דברים כג, כ-כא:

לא תשיך לאחיו נשף כסף נשף אכל נשף כל דבר אשר ישך. לנכרי תשיך ולא אחיך לא תשיך.

שמות כ, יד:

לא תחמד בית רעד. לא תחמד אשת רעד ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעד.

רמב"ם, הלכות מתנות עניים י, ב:

כל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם, שנאמר 'בנים אתם לה' אלהיכם' ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו, ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן, הלעכו"ם ששונאים אותן ורודפים אחריהן!! הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן